

Foto: Valentijn te Plate

Vlecht je heg

— Lex Roeleveld

In ruim een halve eeuw kaalslag zijn er in Nederland duizenden kilometers heggen verloren gegaan. Wat resteert en opnieuw wordt aangeplant gaat vaak gebukt onder een verkeerd beheer dat van de kwaliteit van heggen weinig overlaat en hun levensduur sterk bekort. Het kampioenschap heggenvlechten, nu in Boxmeer maar de komende jaren ook in andere delen van Nederland waar heggen een karakteristiek landschapselement vormen, is een mooie manier om het brede publiek op het belang van heggen te wijzen.

Heggen hebben meer dan tweeduizend jaar lang in grote delen van Europa (en mogelijk ook daarbuiten) de begrenzing en bescherming (afrastering) van erven, akkers en weilanden gevormd. Heggen zijn onderdeel van het cultuurlandschap. Ze werden goed onderhouden want een heg moest enerzijds dicht zijn en geen vee of wild doorlaten, en anderzijds niet al te veel ruimte innemen of schaduw veroorzaken. In het onderhoud van heggen nam het vlechten een belangrijke plaats in. Het vlechten is een, al door Julius Caesar beschreven, techniek om

heggen ondoordringbaar te maken door er al kappend en buigend zoveel mogelijk horizontale takken van doornhoudende struiken in te maken. Het snoeihout was daarbij een nuttig bijproduct dat gebruikt werd om er de bakkersoven, de kachel of de soppot (ketel voor het bereiden van veevoer) mee te stoken.

Het heggenvlechten is een eeuwenoude traditie in grote delen van Europa of het nu Engeland, Frankrijk dan wel Oostenrijk of het huidige Kosovo betreft. Ook Nederland was een land van heggenvlechten. En niet alleen heggen want ook op wildwallen, landweren (verdedigingslijnen) en veedreven werden struiken gevlochten om er ondoordringbare afscheidingen van te maken. Een recente studie in drie gemeenten van de Achterhoek (zie www.heggen.nu) laat een grote verscheidenheid aan vlecht-heggen en -vormen zien. Of we, zoals in bijvoorbeeld Engeland, ook in Nederland over regionaal verschillende vlechtstijlen kunnen spreken, valt te bezien. Het onderzoek ernaar staat nog in de kinderschoenen, hoewel gezien de leeftijd van de laatste actieve heggenvlechten, haast geboden is. Mogelijk is het verschil van vlechtstijlen tussen standplaatsen belangrijker dan streekverschillen. Zo hebben heggen rond oude essen en kampen een veel dichtere vlechtstructuur dan heggen rond weilanden in uiterwaarden. Een logische verklaring zou kun-

Jacqueline en Ria Poot, winnaars van het eerste kampioenschap heggenvlechten in 2006, aan de slag tijdens het NK 2007.

nen zijn dat het onderhoud aan deze heggen ook intensiever was omdat het uitbreken van vee of wild dat zich aan een landbouwgevoerde doet. Overigens zijn heggen rond de oude akkercomplexen veel ouder (vanaf de Middeleeuwen) dan die in de weidegebieden (vanaf eind 18e eeuw).

Veedicht en structuurrijk

Vraag een heggenvlechter of natuurorganisatie in Engeland naar de reden van het heggenvlechten en men zal naast het veedicht maken van de heg nog op een tweetal aspecten wijzen, te weten structuurverbetering en natuurlijke verjonging. Vlechten zorgt voor gesloten, dichte heggen, heggen met een goede takkenstructuur. Dit is een belangrijk ecologisch gegeven want een structuurrijke heg is een goede leefomgeving voor veel dieren. Naast vogels als heggenmus, geelgors, zwartkop of kneu, zijn ook insecten, reptielen en amfibieën gebaat bij een dichte, structuurrijke heg. Het vlechten is daarom een vorm van groot onderhoud, een ingreep die uitgevoerd wordt als een heg kaal en open van onder wordt en aan natuurkwaliteit inboet. Een goede structuur impliceert ook minimale afmetingen, want

Foto: Marjet Neefjes

De opkomst voor het tweede NK Maasheggenvlechten 2007 in Oeffelt (gemeente Boxmeer) op 11 maart is massaal. Duizenden bezoekers moedigen de 18 teams van heggenvlechters aan die elkaar om de hoogste eer bestrijden. Elk team vlecht 8 meter meidoornheg in de stijl van de Maasheggen tot een veekeerende afscheiding. Buiten mededinging laat heggenvlechter Dave Perry één van de manieren zien waarop heggen in Engeland en Ierland gevlochten worden. Het kampioenschap heggenvlechten is in korte tijd geworden tot wat de bedenkers van de Stichting Heg-en-Landschap er van gehoopt hadden: een feestelijke dag waarbij mensen genieten van doornenhagen en het eeuwenoude ambacht van heggenvlechten weer tot de verbeelding van een breed publiek gaat spreken.

een structuurrijke heg die jaarlijks tot 1 meter hoogte en minimale breedte gesnoeid wordt, heeft weinig natuurwaarde. Dat neemt niet weg dat het merendeel van wat in Nederland knip-/scheerheg genoemd wordt (lage, minimaal om de 2 jaar gesnoeide heggen) vrijwel geen ruimte gegund wordt en veelal jaarlijks tot op de stam kaalgeslagen wordt.

Het tweede aspect waarop men zal wijzen heeft te maken met duurzaam beheer. De meeste vlechttechnieken voorzien in het stimuleren van natuurlijke regeneratie van heggen door alle, of bij toerbeurt enkele, struiken laag bij de grond in te kappen en te buigen. Hierdoor reageren de struiken zoals hakhout bij afzetten, met het vormen van scheuten vlak boven de grond. In feite een nieuwe generatie struik. Door deze 'natuurlijke' verjonging kunnen heggen erg oud worden wat het behoud van biodiversiteit van niet alleen de struiken maar

van het hele ecosysteem 'heg' met zijn zoomvegetatie en oude knobbomen, ten goede komt. Goed beheer van heggen voorziet daarom in het periodiek vlechtten of vlak boven de grond afzetten. De Nederlandse praktijk is het tegenovergestelde. Veel natuurorganisaties hebben weinig op met lage heggen en laten de pracht van uitgroeiende heggen - struweelheggen - tot zijn recht komen. Als de heg uiteindelijk toch gesnoeid moet worden omdat deze te hoog en breed wordt, worden de struiken op 1 meter hoogte afgezaagd. Een algemeen toegepaste en in de subsidieregeling voor Agrarisch Natuurbeheer gesanctioneerde praktijk. We durven niet in te grijpen, sparen de kool en de geit, met als gevolg dat de kwaliteit van de heggen veel te wensen overlaat. Overigens heeft het er, geluk bij een ongeluk, ook toe geleid dat oude vlechtsporen nog deels bewaard zijn geworden.

Linker foto: Dave Perry demonstreert de Engels-Ierse stijl.

Rechts: Nieuw type heggenchaar die goed knipt en het snoeihout bovendien versnipperd. Het is onderdeel van een zoektocht naar goede snoeimachines.

Rechts onder: Stompjesheg. Een heg die geen heg mag zijn. Deze manier van snoeien put struiken volledig uit en leidt tot heggen zonder natuurwaarde.

foto: Miriel Neeffes

foto: Lex Rooleveld

foto: Lex Rooleveld

Heggen van deze tijd

De pleitbezorgers voor het vlechten van heggen, waaronder de Stichting Heg-en-Landschap, zijn geen bedreiging voor de struweelheggen. Integendeel, ons streven is naar een heggenlandschap dat tegemoet komt aan de wensen en mogelijkheden van deze tijd. Heggen kunnen een fantastische bijdrage leveren aan nieuwe thema's als ontwikkeling van ecologische verbindingzones, behoud van biodiversiteit, toegankelijk maken van het platteland, herstel van cultuurhistorische landschapselementen en landschappen, en zichtbaar maken van streekkenmerken. In veel gevallen zal dit leiden tot een afwisselend landschap van hoge en lage heggen, al dan niet verschillend in soortensamenstelling. Belangrijk is dat er in onderhoud en beheer meer aandacht komt voor betrokkenheid, kwaliteit, maatwerk en duurzaamheid. Afscheid moeten we nemen van subsidieregelingen waarvan creativiteit

en inzicht niet verder reiken dan een indeling van de Nederlandse heggen in struweel- dan wel knip-/scheerheggen en die, hoe ongelooflijk ook, uitbetalen zonder enig beding voor wat betreft de kwaliteit van het onderhoud en beheer. Zo worden veel heggen onherstelbaar beschadigd door inzet van grove klepelmaaiers op te dik hout. De subsidie wordt niettemin uitgekeerd en niets dwingt de beheerder tot kwalitatief goed onderhoud.

Begin maart, na het drukbezochte NK Maasheggenvlechten, hebben de Stichting Heg-en-Landschap en de gemeente Boxmeer een aanzet gegeven tot de discussie over beter onderhoud en beheer. Naast in Nederland betrokken organisaties als agrarische natuurverenigingen, landschapsbeheer, provincies en Staatsbosbeheer, waren ook enkele vertegenwoordigers uit Ierland, Engeland en Duitsland uitgenodigd. De buitenlandse inbreng was ver-

frissend. Het pleidooi van de Engelse en Ierse collega's dat heggen minimale afmetingen (1,5 x 1,5 meter) dienen te hebben voor een goede natuurwaarde, evenals de constatering dat voor kwalitatief goed onderhoud overeenkomstig betaald moet worden, kon op bijval rekenen. Het afschaffen van het terugzetten van struweelheggen op 1 meter hoogte was nog een brug te ver, maar de discussie erover is gestart.

Daarnaast zullen we doorgaan om streekbewoners, eigenaars en beheerders van heggen enthousiast te maken voor hun heggen. Hiervoor zullen tal van activiteiten georganiseerd worden met de IJsselvallei als speerpunt voor het komende seizoen en met in 2008 het re Kampioenschap IJsselheggenvlechten als slotmanifestatie. ♦

Meer informatie: a.v.w.roeleveld@hetnet.nl, www.heggenlandschap.nl.

ADVERTENTIE

Onbehandeld
milieuvriendelijk

kastanje hout

Dagelijks transport met eigen vrachtauto's door heel Nederland

Van Vliet is de **kastanjehoutleverancier** van Nederland. Uitsluitend ontschorst paalhout van gecontroleerde kwaliteit, leverbaar in o.a.:

- origineel Engels hekwerk
- exclusieve poorten
- afrasteringspalen
- antimaaischadepaaltjes
- boompalen
- antiparkeerpalen

Tevens uw adres voor bezaagd Eiken, Larix en Douglas in door u gewenste maten.

van Vliet Kastanjehout

Gooyerdijk 41 / 3947 NB Langbroek
Tel. 0343 - 45 44 00 / Fax 0343 - 45 20 04
www.kastanjehout.nl

Van Vliet Kastanjehout b.v., nummer 1 in duurzaam kastanjehout, kwaliteit, kwantiteit, prijs en service.
Duurzaam kastanjehout geoogst volgens de beste vorm van verantwoord bosbeheer